

משתגעין ומתלהטין בתורת האור החיים הקדוש

פרשת ואתחנן

פנינים מוכרחים משובדים ומתחמטים על פי דברי רבינו

פניני חיים

מוסר חיים לקח מהפרשה במשנת רבינו

בשמי"ח ראש - לזכות ידידנו הרה"ח רבי יהודה בן שרה מרים הי"ו וזו"ע

עשרה רמזים בכוונת "היום" המעורר לתשובה

"וידעת היום והשבת אל לבבך" (דברים ד לו). צריך לדעת, מה ידיעת "היום" מימים, ומה ישיב אל לבו. ואולי, שנתכוון להערות הצריכין להכניע היצר השוכן בלב האדם.

א. על דרך מאמר חז"ל 'אם פגע בך מנוול זה וכו', נצחו מוטב, ואם לאו יזכור לו יום המיתה, וזוה יהיה נכנע לבבו. והוא אומר "וידעת" יתן בדעתו **"היום" הידוע שהוא יום המיתה**, וזוה "השבות אל לבבך" להשיבו אל דרך הטוב והישר. ודקדק לומר "לבבך" לשון רבים, לרמוז לשני יצרים - יצר הטוב ויצר הרע.

ב. על דרך מאמר חז"ל, שלעתיד לבוא יביא הקדוש ברוך הוא את השטן לשחטו לעיני כל ישראל, ויתן האדם דעתו על **"היום" שהוא הגדול, שבו ישלוח ה' חרבו וישחוט לשטן הרע**, וזוה ישיב לבבו לדרך הישר, כי יכנע השטן לפניו.

ג. עוד ירצה, שיזכור לו **"היום" הגדול שהוא יום הדין** - מה יעשה כי יקום אל-ל וכי יפקוד, מה ישיבנו, ומה תגדל חרפתו לפני קהל ועדה עליונים ותחתונים.

ד. על דרך מאמר חז"ל 'למה החמה בבוקר פניה אדומים וכו' לפי שעוברת על פתחה של גיהנם וכו'. והוא אומר "וידעת" תן לבך לדעת מעשה **"היום"**, ותראה **הפך בשמש כי יש דין לעוברי רצונו**, וזוה תשיב "אל לבבך".

ה. כמו שאמרו אנשי אמת, כי בחינת הקדושה תקרא 'יום', ואילו בחינת הזרות תקרא 'לילה', ועל ידי מעשים שאינם כראוי, יכחד האדם מבחינת יום ויהיה חלקו במידת לילה. ולזה התפלל דוד ואמר בתהלים "מפחד בלילות". והוא אומר "וידעת היום", פירוש, **השתדל לדעת מידה זו שנקראת "היום"**, וזוה אתה מעצמך תטה לבבך לדרך הנכון.

ו. על דרך האמור בזהר הקדוש, שבעל נפש עירך חשבון מעשיו בכל לילה, ומתוך כך יבוא לתקן מעשיו כראוי. והנה, אם האדם עושה כדבר הזה דבר יום ביומו, ודאי ירגיש במעשיו הרעים וישוב על השגות ויתוודה על העבר, וזולת זה, לצד מיעוט הרגשתו בהם, יתמיד עשות כהם וגדולים מהם, וגם כי ישוב, לא יזכור את אשר עברוהו להתוודות עליהם, ולזה ציוה משה במאמר "וידעת היום", פירוש, **שבכל יום ידע מעשהו של אותו יום**, וזוה "השבות אל לבבך" שלא יתמיד בהם, ואין צריך לומר שלא יוסיף להרע.

ז. כאמור בזהר הקדוש, כי יום שהנפש באה מעולם העליון, משיביעה ה' על התורה ומתירה בה בעונשין מרובין, ולעומת כן בהבטחת ייעודים טובים לרוב - אם תטיב. וכנגד יום זה אמר "וידעת היום", פירוש **היום שנסע, שיזכור יום נסיעת נפשו מעולם העליון בכמה התראות**.

ח. לפי מה שאמרו חז"ל, כי עולם הזה יקרא לילה ועולם העליון יקרא יום, ולצד שיראה האדם דברים מנוגדים בעולם הזה - 'צדיק ורע לו רשע וטוב לו' לאין חקר, יטהר לבבו מלבחור בטוב הנצח, ויראהו לבו הרשעים בעולם הזה שמסריחין ומרויחין, ויאמר אליו: הלא תראה כי טוב הוא. לזה אמר **"וידעת היום" שהוא עולם המתייחס אליו יום**, "השבות אל לבבך" תשובה ניצחת, כי ה' בוחר הקיים לידידיו ומשלם לשונאיו אל פניו להאבדו.

ט. כדרשת חז"ל על הפסוק "ויהי ערב ויהי בוקר יום הששי", שהתנה ה' עם מעשי בראשית על יום מתן תורה שיהיו ישראל מקבלים את התורה, והוא מה שרמז באומרו "וידעת היום", פירוש, **היום הנכבד שגילה על הר סיני - מה נורא מעשיו**, ושעליו בא התנאי עם העולם, וזוה תשיב לבבך לדרך התורה. ולדרך זה, אומרו "כי ה' הוא האלוקים" נמשך עם מה שלמעלה "השבות אל לבבך", שעל ידי היום ההוא, הוכר לכל העולם כי אין אלוקים זולתו בשמים ממעל ועל הארץ.

י. יתבאר על דרך שנאמר בתלמוד ירושלמי 'שקולה שבת כנגד כל התורה כולה', והנה, לפי שיבוא היצר ויאמר לאדם, מה כחך כי תתחיל לקיים כל התורה כולה שהיא שלימות האדם, ומה גם, אדם שעברוהו רעות רבות, ירחיקוהו היצר, מה תוכל לתקן את אשר פעלו ידיו מהרעות. לזה אמר משה "וידעת היום" - אותו שכתוב בו "היום", שהוא יום השבת קודש, וכתוב "כי שבת היום", תן דעתך עליו ובו תשיב אל לבבך, כי הוא שקול כנגד כל התורה. וזה יועיל לסתור שתי טענות, בין לתקן מה שעברוהו מהמרדים, בין להשלמת הנפש, שעל ידי שמירתו הרי הוא כאילו קיים כל תרי"ג מצוות השם.

בש"ם בצלאל - לע"ה הרה"ח משה שמואל ב"ר בצלאל ז"ל

ואתחנן אל ה' פעת ההוא לאמר (ג כג).

יש לפרש, דמשה רבינו נתכוין ללמד ארבעה תנאים ההכרחיים לקבלת תפילה: **א - ואתחנן**. שיתפלל בלשון תחנונים, כמו עני העומד לבקש בעד נפשו. **ב - אל ה'**. שיקבש רק ממקור הרחמים שיזמין לו כל צרכו, ולא על ידי אמצעים אחרים. **ג - בעת ההוא**. להתפלל בזמן ידוע שהוא עת רצון, והיינו בשעה שהציבור מתפללים. **ד - לאמר**. שפרש ויפרט בפיו משאלות לבו באופן ברור, שלא יהיה משמעות בדבריו היפך ממחשבת לבו.

אָעֲבָרָה וְאֶפְרָיִם אֶת הָאֶרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר פָּעַר הַיַּרְדֵּן הַקָּדֵשׁ הַטּוֹב הַזֶּה וְהַלְבֵּן (ג כה).

פירש רש"י: הרה הטוב - זו ירושלים, והלבנון - זה בית המקדש. ויש לפרש הכוונה בזה על פי מה שאמרו חז"ל, דמשה רבינו תאב להיכנס לארץ ישראל כדי לקיים מצוות הנוהגות רק שם ולא בחוץ לארץ, ועם זה יובן למה פירט לאותם מקומות, כיון שרצה במיוחד לקיים המצוות הנוהגות בירושלים ובבית המקדש.

עלה ראש הפסגה ושא עיניך ימה וצפנה ותימנה ומזרחה וראה בעיניך וגו' (ג כז).

קשה, למה הוצרך לומר "בעיניך", הרי כל ראייה הוא בעינים. ויש לפרש, דנתכוין הקב"ה לומר למשה, שבאמצעות עיניו הזכות והטהורות יוכל לראות את כל הארץ בראיה אחת, שתבוא כל הארץ מול עיניו, ושוב אינו צריך להיכנס לתוך ארץ ישראל ללכת שמה לראותה, וכמו כן אינו צריך להסתובב אנה ואנה, אלא בפעם אחת יראה את כולה.

וְאָהַבְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ וְגו' וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ הַיּוֹם עַל לִבְכָּךְ (ו ה-ו).

לכאורה קשה, דהרי אהבה היא דבר שתלוי בלב, והיאך אפשר לצוות ולהכריח אהוב את השם יתברך. ויש לפרש, דהתורה נותנת עצה לזה "והיו הדברים האלה על לבבך", והיינו: 'כשיתמיד שימת הדברים על לבו, יולד בלבו חשק התאוה הרוחנית, וירוף בלבו לאהבת ה' בכל אשר ציווהו'. ומסיים רבינו, בלשון הקדוש: **ודבר זה אנחנו יתמי דיתמי אנו מרגשים, כי רבה תאוה בלבנו חשק אלוקי עולם, יותר מכל הון עולם - וכבוד מלכות וכל ערב נרגש לנמנזה ונמאס - בערך חלק המועט המושג מהרגש היות הדברים על לבנו, אשרינו מה טוב חלקינו**.

וְצִוְנָה ה' לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל הַחֻקִּים הָאֵלֶּה לְרַאֲהָ אֶת ה' אֱלֹהֵינוּ לְטוֹב לָנוּ כָּל הַיָּמִים לְחַיֵּינוּ כְּהִיּוֹם הַזֶּה. וְצִדְקָה תִּהְיֶה לָנוּ כִּי נִשְׁמָר לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל הַמִּצְוָה הַזֹּאת וְגו' (ו כד-כה).

יש להבין מהו האריכות דברים וכפל הלשונות. וגם, מה הפירוש "לפני ה' אלוקיני". ויש לפרש, דהפסוק הראשון מדבר על עבודה מיראה, ועל זה הקב"ה חייב לפרנסנו, כדין עבד שרבו מפרנסו כדי להחיותו, וכמו כן **על ה' להיטיב כדי המלך לפרנסה וכלכלה**. והפסוק השני מדבר מעבודה מאהבה, שאינה בגדר חובה, אלא בדרך "צדקה" תהיה לנו, כשנשמור "לפני ה'", שהיא תכלית עבודה מאהבה - דביקות הנפש לפניו - אור הנעבר הוא ה' אלוקיני, "כאשר ציונו" בלא שום פניה, אלא לעשות מצות ה', שזהו עשיית המצוה באהבה בשלימות, ודבר זה יצטדק בו אדם ויקו לשכר.

ויכוח בין המלאך מיכאל עם המקטרג בעצם יום הדין – ראש השנה

בצר לה. פתוב זה מדבר בהקטנת הגאולה, כי בצר לעם ישראל שהוא זמן הגלות, עוד לו שימצאוהו כל הדברים האלה האמורים בסמוך, שהם השמדה מן האדמה והפצה בין האמות והמקטרג שיצארו מתי מספר, זה יהיה באחרית הימים והם חבלי משיח, ולא יהיה להם כל הצרות בתמידות בזמנים ארפים אלא באחרית הימים. ומבטיחים שיעורר ה' לבכם אז לשוב בתשובה, והוא אומר "ושבת עד ה'", ונתן טעם להקטנה זו "כי א-ל רחום ה' אלוהינו לא ירפה וגו' ויחזק לבבך לשוב וגו'". ואולי שזה היא טענת מיכאל לפני ה' שהביא בזה קדש (פרשת נח מ.), שהרי באו אחרית הימים ומצאו אותם כל הדברים ולמה לא יעורר ה' לבם לשוב. ופרשתי המאמר במקום אחר. וענינו לה' צופיות לפתח אוצר רוח טהרה לקחם עינים עורות ולהטות לבבות עם ה' להפיר נעמימות ערבות ידידותו (ד לא).

החיד"א בספרו דברים אחדים (דרוש כ"ז ד"ה עשיר) הביא בשם רבינו, שביאר מה דאיתא בזוהר חדש (שם) בויכוח בין מיכאל לס"מ, אם ישראל ראויים לרחמים אפי' בלא תשובה. דמלאך מיכאל טוען **שבכות היסורים והצרות הם ראויים ליגאל בלי תשובה**, וכדכתיב "בצר לך ומצאוך וגו' כי א-ל רחום ה' אלוהינו". והס"מ טוען, דהרי כתיב ברישיה דקרא "ושבת עד ה' אלוהינו ושמעת בקולו", ואח"כ כתיב "כי א-ל רחום ה' אלוהינו". והקב"ה אומר למיכאל, מדוע אינו מבט ברישיה דקרא דכתיב "ושבת עד ה' אלוהינו", ומיכאל עונה, דהרי הקב"ה נקרא רחום וצריך קשה בפירוש הכתוב, דכתיב "ושבת עד ה' אלוהינו ושמעת בקולו כי א-ל רחום" וגו', ואי אמרין ד"ושבת" כפשטיה, דצריך שישבו בתשובה, מאי קאמר "כי א-ל רחום", דכיון דשבים בתשובה מאי בעי לרחמנות. אלא מוכרח דכוונת הכתוב "בצר לך ומצאוך" וגו' שביאורו כל הצרות, "א"ו שבת עד ה' אלוהינו", דהו"ו היא מחלקת, ואז באחד משני **אופנים הללו** יגאלו, "כי א-ל רחום" וגו', דאף בלי תשובה יגאלם כשיבאו עליהם כל הצרות. כך היה מפרש מיכאל בכתובו, ולכן יצא לטעון דכבר סבלו כל העונשים וצריך לרחם עליהם.

אבל שר של אדום סובר, דפירוש הכתוב "ושבת" נלמד בוי"ו מוסיף, דצריך שישבו ג"כ, וכי תימא מה צריך לרחמים, לא קשה, דהוי אמינא דתשובה כוז שבאה מתוך צרה לא מהני, לזה אמר "כי א-ל רחום" וכו', **ומקבל התשובה אף שהיא מתוך צרה**, ומסיים הרחיד"א - ע"כ שמעתי משם הרב הנזכר זלה"ה.

והוסיף על דבריו הק' - וכמתלמד מדברי הרב ז"ל, נראה דאפשר לפרש בפלוגתא דרבי יאשיה ורבי יונתן המפורסם בכמה דוכתי, ומהם בבבא מציעא (צד, ב), דתניא "אביו ואמו קלל" אין לי אלא אביו ואמו, אביו בלא אמו, אמו בלא אביו, מנין, ת"ל אביו קלל אמו קלל, דכתיב "כי איש איש אשר יקלל את אביו ואמו קלל דמיו בו", בתחילתו סמך קללה לאביו ובסופו סמך קללה לאמו. רבי יונתן אומר משמע שניהם כאחד, משמע **אחד בפני עצמו** עד שיפוטו קל הכתוב יחדיו. ובשיטה מקובצת שם מביא בשם רבינו חננאל והרשב"א והריטב"א והר"ן **דהלכה כרבי יונתן**, וא"כ **טענת מיכאל נכונה** עפ"י דין, שאף באחד משני הדברים או יסורים או תשובה סגי, ומאריך עוד הרבה לפלפל בזה.

וכמו"כ כתב רבינו באור החיים בפרשת משפטים (כא, יא) שאם יסבלו יסורין בגלות בחסרון מזונות וכסות, ושלא יהיה הקב"ה עונה אותם בצר, אפילו לא יהיו ישראל ראויין לגאולה, **יגאלו קודם הזמן הקצוב בזכות תוקף היסורין**. ומפרש בזאת "ואם שלש אלה לא יעשה לה יצאה חנם", שהגם שלא יהיה בידם לא תורה ולא מצות, ואפילו לא יספכו לדבר הגאולה, עכ"ל יגאלו, כיון שיסוריה יספיקו לפדינהו.

והגם שכתוב בזה"ק שיש הפרש גדול באופן הגאולה אם תהיה באמצעות מעשיהם הטובים של ישראל או בגלל שהגיע הקץ הקצוב, מכל מקום, **אם יגאלו בזכות היסורים אפילו יגאלו קודם זמן הגאולה, שיום הם למדריגת בנים**, כמו אם נגאלו בזכות מעשיהם הטובים, עיי"ש. וכ"כ עוד בפר' האזינו (לב, לו).

ומן הראוי להצמיד מה שכתב בספר **מאור החיים לתלמיד האור החיים בשם רבו הקדוש**, שישנו ויכוח נוסף בין מיכאל והשר של אדום, המבוסס על אותו פירוש בפסוק זה, אולם בדרך שונה, שהמלאך מיכאל טוען שדי בתשובה, ואילו השר של אדום משיבו של סגי בתשובה בלא יסורין, ולבסוף מודה השר של אדום למלאך מיכאל.

וז"ל שם: **ביום ראש השנה, יום הדין, יבואו שני בעלי דינים לפני המלך המשפט, מיכאל שר ישראל וס"מ אויבנו**. ואמר מיכאל לפני המלך - **ישראל חזרו בתשובה בזה החודש הוא חודש אלול**, וכמו כן גזור עליהם לטובה. טוען ס"מ - אמת מה שכתוב בתורה "ושבת עד ה' אלוהינו", אבל כתיב בתורה ג"כ "בצר לך ומצאוך" ואח"כ "ושבת", תשובה עשו אבל "בצר לך" לא באו להם, ווי"ו זו של "ושבת" הוא וי"ו המוסיף, וצריך להיות שני דברים: 'בצר' ו'תשובה'.

ומיכאל שרנו טוען לו, אם זה אמת, ג"כ פסוק "מכה אביו ואמו" אינו חייב עד שיכה אביו ואמו ביחד, וזה אינו, אלא הו"ו רוצה לומר אז זה או זה, אחד מהם שהכה חייב. **כמו כן בתשובה, או זה או זה**, או "בצר לך" שהיסורין מכפרין העון, או "ושבת" שהיא התשובה. וכל השנים יעבור הויכוח הזה עם ס"מ.

ומוסיף עוד במאור החיים: ואנו מקשים על זה ס"מ, מאחר ששנה שעברה טען זאת הטענה, למה חזר לטעון אותה שנה אחרת, אבל אמרו חכמים שהקליפה נקראת שכחה, וס"מ הוא קליפה גופה, ושוכח מה שהיה שנה שעברה וחוזר וטוען אותה פעם אחרת כדי לקטר, וק"ל, **ועל כרחו שלא בטובתו עונה אמן כן יהי רצון**.

בקבלת הלוחות האם היה משה רבינו

כשליח להולכה או לקבלה

ואתה פה וגו'. פרוש, לפי שלא עשו ישראל למשה שליח לקבל פקודי ה' עד עתה, לזה ה' גמר בעצם וקבעו לשליח ואמר לו "ואתה פה וגו' ואדברה אליך את כל המצוה" וגו'. ואולי שנתכונן לומר שבהגיע המצוה מה' למשה, כאלו נתקבלה לישראל, שהרי עשאוהו שליח, וכדין שליח האשה לקבל קדושתה, שפיון שקבלם השליח כאלו באו ליד האשה כי ידו כידה. כמו כן כשיקבל משה המצוה כאלו קבלה ישראל, והוא אומר "ואדברה אליך" ובהגיע הדבר אליך אתה תודיע להם ועשו אותה, והוא אומר "תלמדם ועשו" (ה כח).

מבואר בדברי רבינו ב' דרכים, אם משה היה שליח השי"ת ולא שליח ישראל, כמו שכתב **בתחילת דבריו**, או שהיה שלוחם של ישראל לקבל התורה וממילא היה בגדר שליח לקבלה, כמו שכתב **בהמשך דבריו**.

ובברכת **שמעון פירש**, שגם בהמשך דבריו מפרש רבינו שלא עשו ישראל את משה לשליח, ואעפ"כ היה יכול להיות בגדר שליח לקבלה, דבאשה אי אפשר לבעל למנות שליח לקבלה, כי אין המשלח יכול לעשות שליח יותר ממה שבכחו לעשות, לכן המקדש עושה רק שליח לקדש והמתקדשת שליח להתקדש, אבל כביכול הקב"ה שהכל ברשותו ותחת ידו, יכול למנות גם שליח במקומם של ישראל.

והמקנה בפתיחה לקידושין (אות א') דן איזה גדר היה לשליחות משה בקבלת הלוחות, והעיר במה שדרשו חז"ל (שמו"ר מו, א) בלשון הכתוב בלוחות ראשונות "אשר שברת" - יישר כחך ששברת, שבשבירת הלוחות עשה משה רבינו שיהיה לבני ישראל דין כפנויה שזינתה ולא כאשת איש.

ולכאורה קשה טובא, דממה נפשך, אם קבלת משה את הלוחות מהשי"ת היתה בתורת שליח קבלה, א"כ כבר נתקדשו בשעת קבלת הלוחות, ואין ביטול הקדושין בשבירה, כיון שכבר נתקדשו. ואם היה משה שליח הולכה מהשי"ת, א"כ הרי היה הזנות קודם הקדושין, ואפילו אם לא ישתברו, כיון שעדיין לא מסרם לישראל. עיי"ש שהאריך בדרוש.

והגה"ק מטאלטשווא בבאר שבע (פר' שמיני) ג"כ העיר, דאם נאמר שמשה היה שליח לקבלה מאת ישראל לקבל הלוחות, שהם כסף קידושין מהשי"ת, א"כ תיכף בהגעת הלוחות ליד משה נתקדשו, ולא מהני מה ששיבר אותם אחר זה. אלא כיון דמשה אמר הנביאות בבחינת "זה הדבר", שנעשה מרכבה לשכינה, א"כ לא יצא הקידושין מרשות השי"ת, ולא היה יכול להיות שליח של ישראל, ולא נגמרו הקידושין עד שהגיע ליד ישראל, ושפיר הועיל במה ששיבר אותם.

[כנראה שהבאר שבע לא קשיא ליה קושיית המקנה - דא"כ למה לי שבירת הלוחות הלא בלא"ה אינם מקודשים עדיין, כי מ"מ לולא השבירה היה עליו לקיים שליחותו ולמסרן לישראל והיו מתקדשים, לכן שיבר הלוחות].

וזה פירוש מה שאמר משה לישראל "זה הדבר אשר צוה ה'", היינו מטעם מה שהיתה נבואתו ב"זה הדבר", נמצא לא נעשה שליח לישראל, ולא נגמרו הקידושין קודם, לכך זכו ל"וירא אליכם כבוד ה'", שכיפר להם על חטא העגל כי נידונו כפנויה.

[אם כי יתכן לגבי מה שכתבו הם, שהמה דיברו כלפי הלוחות, ורבינו דיבר בענין כל המצוות שנצטוו ישראל בפרטות אח"כ על פי ה' ביד משה].

מאות מגדולי שיעור ודברי תורת האור החיים הקדוש מעידים: עם הספר "כל הכתוב לחיים" הכולל אלפי ביאורים מגדולי הדורות על ספר "אור החיים" הקדוש, מרגישים "עתיקות ועדינות" בדברי האור החיים הקדוש, וטובים עפונות ופלאות בתורתו הקדושה, עד בבחי' שימשגשגין ומתלהטין אחריו.

להשיג בכל תחית הספרים, או בקו ה'מורשת' 0733.743.620

מתקנות ועדינות טוב התורה

ההפלגה בים התיכון לעבר ארץ ישראל

ואלה מסעי

נאם המעתייר למול נעתר, עבד ה' ב"ה ועבד יריאיו, חיים בן לא"ה החכם השלם כמוהר"ר משה בן עטר זלה"ה.

*

יצא צדיק מן העיר ופנה הודה זיוה והדרה, אך יציאתו עושה רושם, ורישומו של רבנו ניכר בה, באיטליה כולה ובליורנו בפרט, שחכמיה ונכבדיה ליווהו בערגת כיסופין ונפרדו ממנו ומחבורתו הקדושה - בדיעה כי שותפים הם לעלייתו וליסודה של ישיבתו 'מדרש כנסת ישראל', ובכך ימשיכו להיות אדוקים בעץ החיים.

עובר ארחות ימים

יורדי הים באניות, המה רואים מעשי ה' ונפלאותיו במצולה, בסערת הרוח המרוממת את גלי הים עד כי יחוגו וינועו כשיכור בספינתם המיטרפת בין שמים לתהומות, ובדממת הסערה המשתיקה ומחשה את המיית הגלים להנחותם למחוז חפצם. בכל תיאורי ההפלגות - באגרות המסע ששרדו מן הימים ההם - מתוארים סבל ותלאה, יגון ואנחה. גם מתיאור מסעו של רבנו שרדה אגרת אחת, אותה כתב אחד הבחורים - רבי אברהם ישמעאל סנגויניטי זצ"ל - לאביו, רבי שלמה חיים סנגויניטי זצ"ל, שהתגורר במודווא. והאגרת, כה מפורטת, שאין לבארה ולהוסיף עליה, אלא לספר מתוכה דברים כהווייתם.

בראש חודש מנחם אב תק"א - שחל ביום שישי בשבת - יצאו רבנו וחבורתו מליורנו, כשפניהם מועדות לתחנתם הראשונה בעיר 'מסינה' שבסיציליה, מרחק חמש מאות מיל מליורנו, מהלך עשרה ימים.

סיציליה היא האי הגדול ביותר בים התיכון, ובשל מיקומה ידעה מלחמות רבות ועברה מיד ליד. בשלב כלשהו, סופחה סיציליה לממלכת ארגון, ויחד עמה סופחה (בשנת ה'רכ"א) תחת שלטונו של פרננדו השני, מלך קסטיליה. שלושים ושתיים שנים לאחר מכן, נאכף גם בסיציליה צו גירוש היהודים שהוצא בספרד. באותה שנה, תק"א, הורשו יהודים מחדש להתיישב בסיציליה, לאחר שזו סופחה לאיטליה. כך מציין רבי אברהם ישמעאל סנגויניטי באגרתו: "הולכתי לעיר אחת מערי אדום הנקראת מְסִינָה, והיא הנקראת שבילייא, שמשם היה גרוש הספרדים אשר נתפשטו בכל המערב. ועכשיו בשנת תק"א חזרו וקבלו היהודים בארצם. ועיר הזאת היא תחת מלך נאפולי והכל מלכות אחת".

ממעלת כבוד תורתו, כל זה איננו שוה לי, יען שאיני יודע ולא שמעתי ולא אבין מה רצה לומר מעלת כבוד תורתו בתיבת 'שמכאן ועד עשרים יום'. וכמו כן, לכה"ר שמואל נחמן נר"ו כתב האדון דברים אלה כהווייתו, 'להודיעך שבתוך עשרים יום מהיום צריכים שתהיו מזומנים', מה רצה לומר תיבת 'מהיום', שבאיזה יום מתחילים העשרים יום שסתומים וחתומים הדברים כנ"ל".

כאמור, כונן קודשא בריך הוא מצעדי רבנו, ויציאתו מליורנו היתה בחמישי בשבת ראש חודש מנחם אב תק"א, כאשר נלווים אליו ונמנים בחבורתו שלושים נפשות (הקדמת איש אמונו של רבנו בליורנו, רבי משה פראנקו ז"ל, לספר הדרשות 'מאור החיים' שהעלה עלי גליון מדברי רבנו).

בו ביום, לפני שיצא מן העיר, השלים רבנו את עריכת ספרו 'פרי תואר' והתקנתו לדפוס. את כתב היד נטל עמו, ובדרכו מסרו לבית הדפוס שבאמסטרדם. בחתימת הקדמתו, נתן רבנו ביטוי לרחשי לבו הנרגש לקראת עלייתו לארץ ישראל, בזה הלשון:

והיו דברי אלה מול כל קורא, שאם לפקח בדברי הוא בא, ואצ"ל לקנטרני, נגידים אדבר להמיתו בעקישת ולחישת ונשיכת נחש, ואוסר אני עלי פריי למאכלו ותוארו לעיניו. ואם דחקו שכלו באיזה דבר, הנני חיים עומד בירושלים בע"ה, והבנים בני אלה תלמידי לומדי מדרש כנסת ישראל ה' ירוממה, יסדר טענותיו בכתב אמת וישלחנו אל המקום אשר בחר ה' למשכן תורה, הן בעודני חי, ואף כי אחרי מותי בית מדרשי שפת אמת יכון לעד, הנה הנם תלמידי שותי מימי ישיבוהו על כל אשר תשאל נפשו היקרה, ולפני יושב על כסא מלוכת עולם עליון ב"ה נועדה יחד מי בעל דברים, ואז יכיר אדם תורה טעמה מקור חיים.

כפי פרושות מול אלו, מלכי הוד תפארת, שיתרצה במנחתי מנחת תודה, וכל פסקי דינים שהעליתי יהיו קישוטי הכלה ותתיחד השכינה באמצעות תורתנו זאת. ואשר בהם לא נתכוונתי אל האמת, לא יחשוב לי שגיון. ויעלה לרצון עבודתי, כי הוא זה תכלית מגמתי, לשמח אלוקים חיים ולרצותו. הוא יעזורני על דבר כבוד שמו, ללמוד וללמד ולהרבות גבולי בתלמידים צדיקים חסידים, כאשר עם לבבי, ולעשות ספרים הרבה אין קץ, תוככי ירושלים במדרשו המכובד כנסת ישראל, כן יהי רצון נצח סלה ועד.

ותשלם המלאכה בחדש אב הרחמן שנת 'אשר' כתבתי להורותם.

כחודש לאחר ששב רבנו לליורנו, שב הנגיד רבי שלמה חיים סנגויניטי זצ"ל, אחד המיוחדים שבאנשי הקהילה, שזכה והיה אחד ומיוחד בין התומכים ברבנו ובישיבתו 'מדרש כנסת ישראל', והזכיר באגרתו את תאריך המסע שנועד להתחיל בראש חודש אייר תק"א, וכתב: "ובאגרתו הנ"ל ראו ראיתי, ששימת לדרך פעמיו לילך לירושלם תוב"ב יהיה ט"ו יום אחר הפסח אם ירצה ה' בנו, יהא רעוא דליהוי בסימנא טבא ובמזלא מעליא אמן כן יאמר ה'".

לאחר שבועות אחדים, כתב רבנו לרבי שלמה חיים, כי אין בכוונתו לצאת מליורנו לפני מחצית חודש אייר. במכתב תשובתו של רבי שלמה חיים, מתאריך ז' בניסן תק"א, כתב לרבנו: "ותשובתו הרמת"ה שהשיבני דבר, שאוכל לבוא כאן עד חמשה עשר באייר אל אדוני, אתחנן להודיעני עיצומו של יום עד ועד בכלל יהיה יום נסיעתו מכאן".

באגרתו הבאה של רבי שלמה חיים, שנשלחה לרבנו לאחר חג הפסח, נקב בתאריך החדש שנודע לו עליו מרבנו - לאחר חג השבועות - וכפי הנשמע מאגרתו, באותם ימים נפל רבנו למשכב ויתכן והדבר היה בין הסיבות לדחיית הנסיעה. לאחר כמה ימים, כתב רבי שלמה חיים לתלמידו הקרוב של רבנו, הגאון רבי דוד חסאן זצ"ל, והתייחס בדבריו לאשר כתב לו רבנו כי בחודש סיון אין ספינה המזומנת לצאת מליורנו לאלכסנדריה.

בשלהי חודש סיון נודמנה ספינה לרבנו והודיעו לו כי יתכונן לקראת המסע, ושוב אנו מוצאים באגרתו של רבי שלמה חיים, שנשלחה ממודווא בכ"ה בסיון תק"א, שכתב: "עכשיו שקיבלתי ממעלת כבוד תורתו האגרת הנ"ל, שכותב שנודמנה ספינה אחרת ושמעלת כבוד תורתו יבשרני יום הנסיעה".

באו אנשי רבנו בדברים עם רב החובל של אותה ספינה, וסיכמו עמו שההפלגה תהא בשלהי חודש תמוז, אך בפועל יצאו לדרך רק בראש חודש מנחם אב - כפי שלמדים אנו ממכתבו האחרון של רבי שלמה חיים, בתחילת חודש תמוז, שנקב במנין עשרים הימים שנותרו עד למועד הנסיעה: "ומפני שלא כתב יום כתיבתה, אלא הסדר והשנה כאחד, בשביל זה איני יודע אימתי מתחילים העשרים יום שאומר מעכ"ת - 'בספר אל"ה הדבר"ם על ההליכה, הרי אני מודיעך שמכאן ועד עשרים יום ישלימו הימים שהתנו עם הקאפיטאן שיסע מכאן בודאי, וזוה אני מודיעו הכל'. ובמחילה

רבינו הקדוש "שואג כארי"

על חורבן בית המקדש

רבינו הקדוש היה נוהג כל ימיו להתפלל ולקונן על החורבן בקימת חצות ובכל עת מצוא. וכפי שמספר רבינו הקדוש בהקדמה לספרו הקדוש **חפץ ה'** - שראה כן אצל זקינו, וזה לשונו:

"וישבתי ללמוד תורה לפני מורי ורבי הרב המפורסם אדוני זקני מורי אשר נודע בשערים שמו המופלג החסיד העניו כמוהו"ר חיים בן עטר זלה"ה, אשר מימיו שתייתי באר מים חיים, ובין ברכיו גדלתי ובחיקו שכבתי מיום היותי לשאוב מדרכיו הטובים.

"ומרוב חסידותו כמעט אני אומר שלא עבר עליו חצי לילה בשינה, אפילו לילי תמוז, מלקונן ולספוד כאשר אלמנה על חורבן בית אלוקינו בבכי גדול, ולהשלים הלילה בתלמוד, עמי וכיוצא בי מיוצאי חלציו".

ובהקדמת הספר **"קדשי דוד"** כותב רבי שלמה חסאן על המשמרות שהנהיג רבינו הקדוש בישיבתו הקדוש, ורבינו השתתף עמהם בתפילות על החורבן, ושנהג בזה כמידת הקדוש ברוך הוא, וכדברי הגמרא במסכת ברכות "שלש משמרות היו הלילה, ועל כל משמר ומשמר יושב הקדוש ברוך הוא ושואג כארי".

וזה לשונו: "עשה משמרת, משמרות בארעא ירושלים דדהבא [- ירושלים של זהב], חברו"תא כלפי שמיא כמספר צבאיו, לא זו ידו מתוך ידו, משמרה ראשונה ומשמרה אחרונה נמנה עמהם, שואג כארי כעין מלכותא דרקייע". **עד כאן לשונו.**

ובפרשת בהר כותב רבינו הקדוש דבר מבהיל, שגדולי ישראל "עתידין ליתן את הדין" שאינם מעוררים את ישראל לחזור בתשובה, ושיבנה בית המקדש.

וכותב שם רבינו בלשונות אש קודש מה צריכים הצדיקים לעורר את העם בתשובה וזה לשון קדשו:

"בהעיר לבות בני אדם, ויאמר להם: הטוב לכם כי תשובו חוץ, גולים מעל שולחן אביכם?, ומה יערב לכם החיים בעולם?, זולת החברה העליונה [כלומר, להיות מחובר עם הקדוש ברוך הוא בדביקות], אשר הייתם סמוכים סביב שולחן אביכם הוא אלוקי עולם ברוך הוא לעד. וימאס בעיניו תאוות הנדמים ויעירם בחשק הרוחני, גם נרגש לבעל נפש כל חי, עד אשר ייטיבו מעשיהם, ובזה יגאל".

ומסיים רבנו בלשון מבהיל ונורא: **"ועל זה עתידין ליתן את הדין כל אדוני הארץ גדולי ישראל, ומהם יבקש ה' עלבון הבית העלוב"**.

שיבנה בית המקדש במהרה בימינו, אמן.

נערך מתוך שיעורי אוה"ח הק'

מאת הרה"ח יהודה וייס שליט"א

© 2008

דרגות רבינו הקדוש במצוות אהבת ה' ודביקות במצוותיו

בסיום פירושו על מצוות אהבת ה', כותב רבינו הקדוש לשונות אש קודש, מגלה טפח ומכסה טפחיים על דרגתו באהבת ה', **וזה לשון קדשו:** "ודבר זה אנחנו יתמי דיתומי אנו מרגישים, כי רבה תאוה בלבנו וחשק אלקי עולם, יותר מכל הון עולם וכבוד מלכות, וכל ערב נרגש למבזה ונמס [- כל תאוה ודבר מתוק הנרגש בגוף, הוא בזוי ומאוס] בערך חלק המועט המושג מהרגש היות הדברים על לבנו [- ביחס לחלק הכי קטן של הרגשת אהבת ה' בלבנו], אשרנו מה טוב חלקנו..."

בעת שלמד הרה"ק רבי משה מקאברין זצ"ל את דברי רבינו כאן, תפס לראשו בשתי ידיו והתבטא על גדולת וקדושת רבינו: **עד היכן יכול ילוד אשה להשיג באהבת ה'... כזו נשמה קדושה, הלוואי שיהיה לנו כאלו נשמות קדושות כמו הגוף הקדוש שהיה לו...**

ובפרשת אחרי מעורר רבינו על חיבת הקב"ה לעמו ישראל באור חוזר, שבקרנן שלמים האכילה מתחלקת בין המזבח והכהנים לבין הישראל בעל הקרבן, האימורים מקטירים על גבי המזבח ואת הבשר אוכלים הבעלים. וזה מסמל את חיבת השי"ת אלינו, שהוא משתף אותנו באכילה כביכול בשולחנו.

ומסיים רבינו, שתמורת גילוי אהבה וחיבה קטנה זו מהקב"ה אלינו, צריכה הנפש להתנתק ממקומה ולמסור עצמה להקב"ה באהבה רבה. **וזה לשון קדשו:** "ועל דבר זה לבד תתנתק הנפש מנרתיקה, ותקום לעבודת הא-ל במסירות נפש מבלי הרגש, להפלט עריבות הנרגש בבחינת אהבתו יתברך בנפש המרגשת בטעימת נועם חיבתו, וכל זה קטן הוא להמתחייב לנו עשות, לערך המוקדם ממנו יתברך, בבחינת שעשוע חיבובינו ורוממות אשר רומם עם קדשו".

ולאחר שכותב רבינו בפרשתינו על שכר המצוות שהקב"ה נותן לנו, כותב רבינו בלשון קדשו: "והגם שכפי האמת, **עלינו לשלם שכר לה' אלוקינו, שהטעימנו עריבות נעימות ומתיקות אהבתו בלבנו, מתוקים וערבים לאין תכלית, אלא שיטול האדם שכר על התעצמותו עד שהשיג טעם בחיים**".

כלומר: אחרי שהאדם זכה להשיג את טעם התורה והמצוות, לא מגיע לו שכר, כי זה השכר והתענוג הגדול עלי אדמות, והשכר שהאדם מקבל הוא על ההתמודדות והיגיעה עד שהגיע לטעם המתוק.

ובפרשת ראה מפרש רבינו את הפסוק **"את הברכה אשר תשמעו אל מצות ה' אלוקיכם"**, שעצם הדבר שאדם זוכה לשמוע דברי תורה, זה הברכה בעצמה ואין צריך לברכות נוספות, וכל השאר זה רק תוספת ברכה ביותר ממה שמגיע, וממילא האדם אינו מצפה לשום שכר, ואדרבה הוא רוצה לשלם לה' על הזכייה הגדולה שחש במתיקות התורה.

ובלשון קדשו של רבינו: השמיעה בתורה הוא תענוג מופלא ומחיה הנפש, כאומרו "שמעו ותחי נפשכם". והמרגיש בטעם התורה, תשיחנו נפשו, כי עליו לשלם גמול טוב למתן מתנה טובה מופלאה, ואין צריך לומר שאין לתבוע שכר עליה.

זכותו של רבינו זכרוננו צדיק לברכה יגן עלינו.